

nega časa to povsem potrjuje. Dolina je simbol splošnega povojnega načina življenja, dela in mišljenja ljudi, postane simbol določene dobe, opazovane z določene časovne odmaknjenosti.

Mikelnov satirično-humorni pisateljski postopek ubeseditve kmečkega, podeželskega življenja prvih povojnih let temelji na posameznih izsekih, ki predstavljajo vrsto najbolj tipičnih oblik taktirnega načina življenja, družbene stvarnosti. Hudo resne oblike, običajne in edino prave, se nenadoma, ob časovni odmaknjenosti pokažejo smešne: komična postane na primer predstava domačega gledališča, odkritje kegljišča s prvim pijanim kegljačem in pretepom, praznovanje prvega maja, ženitev mladega Sadarja, medvaško ljubosumje s pretepom, poročno potovanje, obvezni odkup, pisanje parol, razobešanje za stav . . .

Mikeln izbira predvsem take situacije, kjer je temelj celotne zgradbe trinajstih zgodb akcija posameznih akterjev ob situacijski komiki. Psihologija akterjev, njihov karakter, se razkriva v akcijah, v posameznih scenah, podrobnih orisih brez komentarjev, ki učinkujejo komično s svojo situacijo samo. In prav zaradi tega je potreben časovni odmik, ki ga pisec zagovarja. Mikeln hoče v posameznih zgodbah orisati čim več nasprotujočih si, različnih tipov oseb, ki naj bi predstavljale kar se da celovit presek dobe, predvsem seveda različnih tipov ljudi, tipičnih za ubesedeni čas. Tako nastane vrsta literarnih likov, ki tvorijo neke vrste mozaik celote: hromi Repovž, mežnar Kolbezen, Parni Jurij-Jumbo, nekdanja veljaka Sadar in Kramer, uradnik Ogrižek, ženin Sadar, nevesta Marija, stari in mladi Mrak . . .

V Mikelnovem tekstu Kako se je naša dolina privadila svobodi prevladujejo humoristično-satirični elementi nad kritičnimi. Pisec dobe, ki je imela posebne družbene in moralne zakonitosti, ne obsoja in tudi ne išče nikakršnega razlagalnega, razumevajočega od-

nosa. Njegov humor in satira pomenita sprejemanje danosti, kakršna se je razkrila le ob časovni odmaknjenosti. S tem, da noče avtor posegati v polpretekli čas sam, teži humoristično-satirični pripovedni pristop ubeseditve enotnega časa in prostora k realizmu, vendar se nam zdi, da je kljub nedvomni humoristični težnji idealizacija v nekaterih primerih preveč očitna, pretirana in nepotrebna. Mikelnov tekst Kako se je naša dolina privadila svobodi je komunikativen, lahko berljiv, z njim se uvršča avtor v ne preveč obsežno slovstveno literarno satiro in humor.

MATE DOLENC, ALELUJA KATMANDU

Po Menjalnici leta 1970 in Petem nadstropju trinadstropne hiše leta 1972 se Mate Dolenc predstavlja s tretjo knjigo, Aleluja Katmandu.* S temo o mladi generaciji na prehodu iz pubertetnega obdobja v obdobje zrelosti, o generaciji na prehodu iz kolektivnosti, grupaštva, klape v individualnost, posebnost, samostojnost, o generaciji z istimi normami, se uvršča v že znani kalup, v katerem se ubesedena tema ponavlja že skoraj stereotipno.

Dolencov postopek pisanja, njegova pripovedna perspektiva, je najbolj običajen: piščevo vsevedno, olimpijsko, obvladajoče stališče, iz katerega opazuje svoje like od začetka do konca teksta, ne da bi pripovedno perspektivo spreminjal, izoblikoval na literarno-tehnično zahtevnejši, izvirnejši način. Tok zgodbe teče linearно, sledimo mu ob Damjanovem razmerju do svoje družbe, staršev, okolja, ne da bi tok pretrgala retrospektiva, ne da bi osnovnemu toku pripovedovanja dodal in razvil stranske.

* Mate Dolenc, Aleluja Katmandu. Mladinska knjiga 1973, zbirka Nova slovenska knjiga, opremil Borut Kovšec, str. 115.

Zgradba Dolenčeve pripovedi je podobna načinu pisanja literarnih začetnikov (za Dolenca tega ne moremo trditi), ki si prizadevajo veliko »povedati« in v načinu tega pripovedovanja pozabljajo na dejstvo, da spremlja to »veliko« prav postopek pisanja sam. Razsežnost vsebine Dolenčeve tretje knjige ne odpira kakih novih poti, opazanj, ugotovitev. Intimnost ubesedenih likov, razkrita na nekaj domačih zabavah, mladostni zaverovanosti v moč klape, upora proti staršem in družbenim konvencijam, je uresničena literarno stereotipno.

V ubeseditvi sodobne problematike mlade generacije v knjigi Aleluja Katmandu se razkriva običajna razvojna pot mladostnikov: zlom kolektivismu, obračun z družbo po naravni nujnosti, podkrepjen s sicer tragično Tomijevo smrtjo, samomorom v ruski rolet, pomeni samo konec določenega obdobja in oblike posebnega človekovega kolektivismu. Do te mejne pozicije se smejo zgoditi skoraj vse življenjske skušnje, bistvene za to starostno obdobje, na to Mate Dolenc ne pozablja, zato sklene njihovo vsebinsko »izčrpanost« tudi konec teksta sam.

Funkcija teksta je ubeseditvev določenih bistvenih potez malomeščanskega dela mlade generacije, med katerega sodita materialno obilje in duhovni dolgčas na prvo mesto. Profil, vedno bolj spoznaven kot nekaj splošnega, že skoraj zakonitega, ne more prebiti svoje podobe, saj hote vztraja v okvirih iste vsebinske strukture, zato pa se odpirajo tehnični, ubeseditveni inovacijski postopki, ki razbijajo stereotipe. Mate Dolenc te možnosti ni izkoristil, tako da je odlika teksta ostala pravzaprav samo ena; da je pisec zastavljeno zgodbo pripeljal do konca, ki pomeni hkrati radikalen premik k novi vsebini, k nečemu onkraj znane strukture, ki se nam je zlasti v svoji vsebinski plasti razkrila v sorazmerno kratkem tekstu. Razbitje fabulativne strukture

pomeni hkrati konec ubeseditve problematike dela mlade generacije. Onkraj te Aleluja Katmandu ne more iti.

BENJAMIN GRACER, V MRAKU

Prva zbirka Benjamin Gracerja, Igra, je izšla leta 1972 v samozaložbi. Drugo zbirko, V mraku,* je založil Kulturno umetniški klub Tone Čufar z Jesenic, kar pomeni, da tudi z drugo zbirko avtor ni mogel prodrati do slovenskih knjižnih založb. Potemtakem se vsiljuje vprašanje: v čem je bistvo Gracerjeve poezije, da se ne more prebiti do knjižnih programov osrednjih založb kot ekvivalentov priznavanja estetskih vrednot že s tem, da uvrsti določen tekst v založniški program?

Gracerjeva poezija ima družbeno funkcijo, funkcijo angažiranja, buditeljstva, z odločnim odklonom od estetizma, od nekoristne poezije zunaj ideološko-humanističnih programov. Ena bistvenih lastnosti Gracerjevih tekstov je iskanje človekovega bistva, človeka v določeni družbi, angažiranega v njej, avtentičnega, odprtega v ideološki projekt, njegov nosilec in uresničevalec. Gracerjev človek ni individualiziran, odprt je družbenemu kolektivismu dobe, ne polpretekle, marveč sedanje. Zbirka je razdeljena v štiri cikle: Pogovori, Nemoč, Pesmi za Špelco, Pesnik.

Prvi cikel, Pogovori, (očetu partizanu in mami) vzpostavlja generacijski stik starši : otroci. Na eni strani sprejemanje življenjske danosti, priznavanje utrujenosti, resignacije (starši), na drugi klic k sanjam, uporu, vdanosti (otroci). Iz tega razmerja nastaja jasen program: Sen, Upor, Vdanost. Uresničevanje humanističnega človeka je po-

* Benjamin Gracer, V mraku (Založil kulturno umetniški klub Tone Čufar pri DPD Svoboda Jesenice 1973, Mala Čufarjeva knjižnica 7, opremil in ilustriral Roman Savinšek, str. 59).